

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

Du er her: [Helse- og omsorgsdepartementet](#) < [Dokumenter](#) < [NOU-er](#) < 4 Kommisjonens arbeidsmåte....

NOU 2003: 33

Granskning av påstander om uetisk medisinsk forskning på mennesker

Bla i dokumentet: [< 3 Medisinsk forskning...](#) | [5 LSD](#) > | [Dokumentets forside](#)

4 Kommisjonens arbeidsmåte, kilder og granskningsskritt

4.1 Oversikt over kommisjonens arbeidsmåte

Ifølge mandatet skulle kommisjonen granske en rekke ulike påstander om uetisk medisinsk forskning på mennesker. Flere av disse påstandene er meget generelt utformet. Innledningsvis var det derfor viktig for kommisjonen å skaffe seg et bredt erfaringsgrunnlag for granskningen. Dette ble søkt oppnådd ved å studere norsk og utenlandsk faglitteratur, foreta brede arkivsøk samt rette henvendelser til institusjoner og fagpersoner. I tillegg søkte kommisjonen meget tidlig å komme i kontakt med personer som mente seg utsatt for den typen forskning det her skulle være tale om.

Etter hvert som kommisjonens arbeid skred frem, ble det klart at en rekke av de generelt utformede påstandene kunne konkretiseres. Granskningen antok således en mer målrettet form, ved at denne kunne begrenses til å omfatte enkelte særskilte helseinstitusjoner og til å forfølge særskilte spor.

Kommisjonen har vært sammensatt av medlemmer som til daglig har fulltids yrker på ulike kanter av landet. Dette har medført at kommisjonen ikke daglig har kunnet arbeide i fellesskap, men vært henvist til korrespondanse og møtevirksomhet. I alt har kommisjonen hatt 23 møter, hvorav 6 av disse har strukket seg over to dager. I tillegg har det enkelte kommisjonsmedlem også arbeidet selvstendig med ulike deler av granskningen.

Utrekningslederne har vært ansatt på full tid, den første fra 1. februar til 31. desember 2002, den andre fra 20. januar til 10. oktober 2003.

Det ble tidlig i arbeidet klart at kommisjonen måtte ha sakkyndig bistand for granskningen. Kommisjonen engasjerte derfor historikerne Tore Tennøe, Svein Atle Skålevåg og Olav Njølstad til å foreta omfattende arkivsøk i Norge og USA. Tore Tennøe har i den forbindelse vært sikkerhetsklarert. Under arbeidets gang har det vært løpende kontakt mellom de sakkyndige og kommisjonen.

Ifølge mandatet skulle det opprettes et kontaktforum for kommisjonen. Dette skulle bestå av representanter fra grupper/miljøer som i følge påstandene skal ha vært berørt av forskningen. Forumet ble etablert i mai 2002. Etter forslag fra den enkelte organisasjon ble Catrine Tangen oppnevnt for Romanifolket, Randi Hagen Spydevold for Krigsbarnforbundet Lebensborn, Torstein Berg for Norges Krigsbarnforbund, Ingeborg Traaholt for Norsk Pasientforening, Erling Jahn for Mental Helse og Sidsel Grasli for Norsk Forbund for Utviklingshemmede. Kommisjonen har hatt to møter med kontaktforumet. I tillegg har det underveis vært uformell kontakt mellom kommisjonen og kontaktforumet.

Kommisjonens mandat er basert på, og utformet på bakgrunn av, en rekke ulike påstander om uetisk medisinsk forskning på mennesker. Noen av disse påstandene er relativt detaljert utformet, eksempelvis slik at det angies hvem som skal ha utført forskningen og ved hvilken institusjon denne skal ha funnet sted. Andre påstander er mer generelt utformet, og har således gitt svært få holdepunkter for videre undersøkelser.

Påstandene om uetisk medisinsk forskning varierer ikke bare med hensyn til hvor detaljert de er utformet. Mellom de ulike påstandene er det også betydelige forskjeller når det gjelder kildene for den enkelte påstand. Noen av påstandene bygger på et til dels omfattende materiale, mens andre påstander tilsynelatende er meget løst underbygget.

Disse forholdene innebærer at kommisjonen har måttet foreta en rekke granskningsskritt, uten på forhånd presist å kunne angi hva det skulle søkes etter. En illustrerende parallell, er det amerikanske arbeidet med å granske påstandene om eksperimentering med radioaktive stråler og stoffer. **1** Jonathan D. Moreno, som arbeidet som konsulent for den amerikanske granskningskommisjonen, skriver i forordet til sin bok «Undue Risk»:

«Surely there were documents, somewhere that might tell the story. But, as an archivist patiently explained to me at an early meeting when I asked one of the many naive questions about government records, «You have to understand. There is no box somewhere in the Pentagon basement labelled «Human Radiation Experiments».» »

Mandatet viser til tre sett med påstander knyttet til ulike medisinske forskningsområder og spenner over en tidsperiode på tredivye år. Dette innebærer at kommisjonen har måttet forholde seg til et meget omfattende kildemateriale. Deler av

[illegible]

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/2003/nou-2003-33/5.html?id=149037>

 AUG SEP OCT
 ◀ 03 ▶
 2013 2014 2015

1 capture
 3 Sep 2014

About this capture

Det har vært en sentral og utfordrende oppgave for kommisjonen å foreta mest mulig hensiktsmessige granskningsskritt, i en avveining mellom bruk av ressurser og muligheten for å finne spor som kan avkrefte eller bekrefte påstandene.

4.2 Oversikt over kommisjonens kilder og granskningsskritt

4.2.1 Innledning

Innledningsvis finner kommisjonen det nødvendig å gi en oversikt over flere av de granskningsskritt som er foretatt. En slik oversikt er påkrevet av to årsaker.

For det første er en rekke av de kildetyper som kommisjonen har forholdt seg til felles for samtlige granskingsområder. Eksempelvis er det for alle de tre områdene som er gransket, foretatt søk i og studier av pasientjournaler.

For det andre er det for alle de tre områdene fremsatt påstander om at forskningen har foregått i militær hensikt og da også i samarbeid med utenlandske – amerikanske – myndigheter. På denne bakgrunn har kommisjonen foretatt flere granskningsskritt som er felles for samtlige områder som granskes. Eksempelvis er søk i forsvarsarkiver gjennomført med henblikk på alle de tre granskingsområdene.

Siktemålet med fremstillingen under dette punkt er således både å gi en oversikt over visse kildetyper og en oversikt over granskningsskritt felles for de tre granskingsområdene. Fremstillingen tar utelukkende sikte på å gi en kortfattet oversikt. Når det gjelder hvilke konkrete opplysninger som kom ut av de enkelte granskningsskritt, vises det til fremstillingene av granskningsskritt for hvert enkelt forskningsområde, kapitlene 5, 6 og 7.

4.2.2 Oppfordring om å ta kontakt – kontakt med pasienter, pårørende og andre

Påstandene om at det skal være foretatt uetiske medisinske menneskeforsøk i Norge i perioden 1945-1975 må innebære at det finnes mennesker som enten selv har vært utsatt for, eller er pårørende til noen som har vært utsatt for, slik forskning. For kommisjonen har det derfor vært svært viktig å søke å komme i kontakt med pasienter, pårørende og andre som kunne ha kunnskap om slike forsøk. For å oppnå dette, har kommisjonen henvendt seg til publikum via radio og dagspresse og tatt kontakt med ulike interesseorganisasjoner.

Gjennom større oppslag i avisene Aftenposten og Nordlys, ble personer som selv har vært utsatt for forskning med LSD, radioaktive stråler eller elektroder, eller kjenner til at andre har vært utsatt for slik forskning, oppfordret til å ta kontakt med kommisjonens leder eller utredningsleder. Oppfordringen ble gitt i forbindelse med artikler om kommisjonen, og artiklene var gitt en fremtredende og synbar plass i avisene. I Aftenposten ble granskingskommisjonen omtalt i mars 2002. Postadresse, telefonnummer og elektronisk adresse var oppgitt i artikkelen, og oppfordringen til å ta kontakt med kommisjonen var forståelig og kortfattet. I Nordlys ble kommisjonen omtalt i april 2002. Saken ble senere fulgt opp i Nordlys i oktober 2002. Både reportasjen i Aftenposten og reportasjene i Nordlys ble samme dag gjengitt fullstendig i avisenes nettutgaver.

Etter presseoppslagene mottok kommisjonen i overkant av femti henvendelser. Alle skriftlige henvendelser er arkivert, mens det er skrevet et kort referat av alle muntlige henvendelser. De henvendelser som ble vurdert som interessante er fulgt opp i form av videre granskningsskritt. På grunn av mandatets generelle utforming, har kommisjonen av naturlige årsaker også mottatt en rekke henvendelser som har dreid seg om forhold som faller utenfor mandatet. Disse henvendelsene har kommisjonen ikke kunnet følge opp.

Flere av påstandene som ledet til kommisjonens oppnevnelse gikk ut på at forskningen delvis skal ha skjedd i militær hensikt. På denne bakgrunn antok kommisjonen at det ikke kunne utelukkes, at personer med informasjon om eventuelle forsøk unnlot å ta kontakt med kommisjonen av hensyn til taushetsplikt overfor Forsvaret, eller på grunn av frykt for represalier fra det offentlige. Av den grunn henvendte kommisjonen seg til Forsvarsdepartementet med anmodning om å løse eventuelle «informanter» fra taushetsplikten. Ved brev av 16. april 2002 til granskingskommisjonen bekreftet departementet at personer som kan bidra med informasjon til kommisjonen fritt kan gjøre dette «uten å bli holdt ansvarlig for brudd på taushetsplikten fra Forsvarets side.» Departementet avslutter brevet med å si: «Etter vår oppfatning må det også være på det rene at eventuelt straffansvar for handlinger begått i perioden fra annen verdenskrig og frem til 1975 nå er foreldet iht. straffelovens §§ 66-69.»

Etter dette sendte kommisjonen den 13. mai 2002 ut en pressemelding med overskriften: «Forsvarsdepartementet opphever taushetsplikten om forsvarrets eventuelle medvirkning til medisinsk forskning med LSD, elektroder eller radioaktiv stråling på mennesker.» I pressemeldingen ble brevet fra departementet i sin helhet gjengitt, og publikum ble oppfordret til å kontakte kommisjonen. Kommisjonens leder ble noen dager senere intervjuet på NRK-nyhetene, P1 og P2. I dette intervjuet ble granskingskommisjonens arbeid og Forsvarsdepartementets fritak fra taushetsplikten omtalt. Meldingen ble gjentatt i nyhetene i radioen på begge kanaler utover dagen. Både i pressemeldingen og intervjuet ble det understreket at kommisjonen er avhengig av opplysninger fra publikum for å kunne gjennomføre en fullstendig granskning.

Oppfordringen om å ta kontakt med kommisjonen har også vært formidlet gjennom kommisjonens kontaktforum. Kontaktforumet er i møter med kommisjonen oppfordret til å ta kontakt med egne organisasjoner, både for å undersøke om det foreligger opplysninger knyttet til de aktuelle påstandene og for å formidle kommisjonens ønske om å komme i kontakt med eventuelle forsøkspersoner.

4.2.3 Kontakt med helsepersonell, forskere og andre

Kommisjonen har, som ledd i granskningen, rettet henvendelser til en rekke personer som kunne tenkes å ha kunnskap av betydning for granskningen. Noe forenklet kan en si at henvendelsene er rettet til tre ulike grupper av personer.

For det første har kommisjonen tatt kontakt med en rekke personer som har arbeidet innenfor helsevesenet eller innenfor

andre institusjoner som påstås å ha vært involvert i slike forsøk. Regjeringen.no benytter informasjonskapsler (cookies) slik at vi kan yte deg bedre service. Informasjonskapslene For det andre har kommisjonen tatt kontakt med forskere og andre som har arbeidet med spørsmål knyttet til de tre ulike forskningsområdene som er omfattet av mandatet: LSD, elektroder og radioaktiv stråling. Det er tale om både norske og utenlandske forskere.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/2003/nou-2003-33/5.html?id=149037>

Go

AUG SEP OCT

◀ 03 ▶

2013 2014 2015

▼ About this capture

1 capture

3 Sep 2014

kontakt også ledet til at flere personer på eget initiativ har kontaktet kommisjonen. Disse henvendelsene har igjen resultert i videre granskningskritt.

Kommisjonen har fått henvendelser fra, eller henvendt seg til, i overkant av hundre personer. Kommisjonen finner grunn til å fremheve at den i mange tilfeller har vært henvist til å bygge på «annenrånds kilder». Kommisjonens granskningsperiode strekker seg helt tilbake til 1945. Dette innebærer at en rekke av de personer som på den tiden var virksomme – eksempelvis ved ulike behandlingsinstitusjoner – ikke lenger er i live.

4.2.4 Henvendelser til helseinstitusjoner

Kommisjonen skrev i mars 2002 til en rekke psykiatriske institusjoner over hele landet, og ba om at institusjonen gikk gjennom sine journaler for årene 1945 til 1975 og utarbeidet navnelister for pasienter som i denne perioden hadde vært gjenstand for behandling/forskning med LSD, elektroder eller radioaktiv stråling.

Denne henvendelsen viste seg å være altfor ambisiøs. Eksempelvis er det ved Nordland psykiatriske sykehus tale om anslagsvis 15.000 innleggelser i granskningsperioden. En gjennomgang av samtlige journaler ville trolig kreve 3-4 årsverk. **2** De fleste institusjonene har imidlertid søkt på annen måte å bidra med opplysninger, blant annet ved å rette forespørsler til tidligere og nåværende ansatte og ved å gå gjennom egne årsrapporter.

Ullevål Universitetssykehus, Akershus Universitetssykehus, Ålesund sjukehus psykiatrisk avdeling, Sanderud Sykehus, Aust-Agder sykehus for Kokkeplassen Sanatorium for nervøse, Nordland psykiatriske sykehus, Psykisk Helsevern i Sør-Trøndelag – Østmarka Sykehus og avdeling Haukåsen, Psykisk Helsevern Østfold – Veum og Psykiatrien i Vestfold HF har foretatt egne undersøkelser om forskning innenfor granskningsfeltet i det aktuelle tidsrom. Undersøkelsene har i det vesentlige begrenset seg til å innhente opplysninger fra helsepersonell som var ved institusjonen i det aktuelle tidsrom.

Henvendelser til distriktpsykiatrisk senter for Vest-Finnmark, Psykiatrisk avdeling Aust-Agder Sykehus, psykiatrisk avdeling ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (tidligere Åsgård sykehus), Sykehuset Levanger psykiatrisk klinikk og distriktpsykiatrisk senter Øst-Finnmark har ikke gitt opplysninger om granskningsfeltet. Disse institusjonene ble opprettet etter 1975.

Andre institusjoner, som Rogaland sentralsykehus, Haukeland Sykehus psykiatrisk avdeling, Fylkessykehuset i Haugesund, Fylkessykehuset i Molde, Sentralsjukehuset i Sogn og Fjordane og Telemark Sentralsykehus har ikke besvart kommisjonens henvendelse. Nordland psykiatriske sykehus har gitt tilbakemelding muntlig.

4.2.5 Årsrapporter fra helseinstitusjoner

Kommisjonen har innhentet årsrapporter fra flere helseinstitusjoner. Årsrapportene for Modum Bad Nervesanatorium fra 1961 til 1975, for Gaustad sykehus fra 1955 til 1983, for Rikshospitalet fra 1945 til 1975 og for Lier sykehus fra 1962 til 1974 er gjennomgått av en samlet kommisjon.

Vest-Agder Sentralsykehus har selv gått gjennom sine årsberetninger fra 1945 til 1975, med unntak for årene 1960 til 1965 og 1969, som alle manglet, og har utarbeidet en kort oversikt over behandlingsmetoder det enkelte år. Oppstillingen redegjør også kort for bruk av elektrosjokk, insulinsjokk og leukotomi, og er oversendt kommisjonen til orientering. Årsberetningene som manglet, kan være arkivert i statens arkiver. På bakgrunn av beskrivelsen av medisinsk aktivitet, fant kommisjonen imidlertid ikke grunn til å foreta noe for å spore opp disse. Sykehusbehandlingen synes å være drevet etter vanlige medisinske prinsipper, og det er ikke holdepunkter i granskningsmaterialet for øvrig som tilsier at det er foretatt forskning innenfor granskningsfeltet ved denne institusjonen.

4.2.6 Pasientjournaler

Felles for de påstander som kommisjonen er satt til å granske, er at de inneholder opplysninger om at forskningen skal ha foregått ved eller i samarbeid med navngitte helseinstitusjoner. Kommisjonen har på denne bakgrunn funnet det påkrevet å foreta mer generelle søk i journalmateriale fra disse institusjonene.

Når det gjelder bruk av journaler som kildemateriale, må det presiseres at den enkelte pasientjournal ikke så mye er en dokumentasjon av virksomheten på et sykehus, som en tekstsamling omkring pasienten, hans/hennes sykdom og eventuelle helbredelse. Mappene består innledningsvis av et énsides resymé. **3** Videre inneholder mappene en samling notater fra leger, dokumentasjon av diverse tester og en skjematisk dag-til-dag journal fra avdelingen (med løpende somatiske og psykiske opptegnelser). Informasjonen i mappene gir bakgrunnsopplysninger om pasienten og korte opplysninger om behandling. Hvis pasienter har vært utsatt for medisinske forsøk, som ikke ble regnet som en del av behandlingen, er det usikkert om dette overhodet ville være omtalt i journalene.

Kommisjonen har selv og ved bruk innleid hjelp gått gjennom et omfattende journalmateriale fra ulike behandlingsinstitusjoner. Til sammen er i underkant av to tusen journaler gjennomgått. Ved enkelte institusjoner, som har stått sentralt ved fremsettelsen av de forskjellige påstandene, er det foretatt til dels omfattende gjennomganger. I tillegg har kommisjonen på bakgrunn av henvendelser fra pasienter og pårørende innhentet og gjennomgått en rekke enkeltjournaler fra ulike institusjoner. Det vil bli gitt en nærmere beskrivelse av journalarkivene og undersøkelsene under redegjørelsen for granskningskrittene i tilknytning til det enkelte granskningsfelt.

4.2.7 Norske forsvarsarkiver

4.2.7.1 Innledning

Det er tidligere påpekt at påstandene inneholder flere koblinger til militære myndigheter. Kommisjonen har på denne bakgrunn foretatt flere generelle søk i norske forsvarsarkiver. For å kunne gjøre disse søkene så effektive og målrettede som mulig, har kommisjonen benyttet sakkyndig bistand.

4.2.7.2 Regjeringen.no benytter informasjonskapsler (cookies) slik at vi kan yte deg bedre service. Informasjonskapslene Forvarets forskningsinstitutt (FFI) var og er den sentrale norske militære forskningsinstitusjonen. Kommisjonens konsulent, Olav Njølstad, som tidligere har vært medforfatter av en bok om instituttets historie **4**, har foretatt en omfattende gjennomgang av relevant kildemateriale i arkivene til FFI. Njølstad fikk adgang til flere hundre graderte og ugraderte

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/2003/nou-2003-33/5.html?i>

Go

AUG SEP OCT

◀ 03 ▶

2013 2014 2015

▼ About this capture

1 capture

3 Sep 2014

Kommisjonen antok at korrespondanse vedrørende eventuelt forskningssamarbeid mellom amerikanske og norske militære institusjoner kan ha gått via, eller med gjenpart til, forsvarsattachéen i Washington (FAW). Kommisjonen tok på denne bakgrunn kontakt med den norske ambassaden i Washington for å få innsyn i arkivene til FAW fra 1945 til 1975. Kommisjonens konsulent, Tore Tennøe, møtte den 8. november 2002 forsvarsattaché Blom, ass. attaché Wetteland og forsvarsråd Wang ved ambassaden i Washington for å få klarhet i hvilke historiske arkiver som finnes.

Det ble konstatert at man ved FAW har journaler over korrespondanse fra 1958 til 1975. Journalene i den angjeldende periode skilte imidlertid ikke mellom gradert og ugradert korrespondanse, og de eksisterende journalene ble således i sin helhet ansett som gradert. Det ble derfor ikke anledning for Tennøe til å gå gjennom disse uten nærmere godkjennelse fra Forsvarsdepartementet. Slik godkjennelse ble gitt, og journalene ble kort tid etter sendt via Forsvarsdepartementet til Norge.

Journalene dekker korrespondanse for alle de tre våpengrenene for perioden 1958 til 1975, med unntak av årene 1965 og 1966. For disse to årene kunne FAW ikke oppspore journaler. Journalene har begrenset betydning, idet selve saksdokumentene er makulert. Dette har sammenheng med at FAW kun har fungert som en videreformidler av dokumenter. Journalene er likevel av interesse ettersom de kan gi muligheter til å oppspore interessante dokumenter i andre arkiver. I tillegg til dato, avsender og fordeling, beskriver journalene i korte ordelag også innholdet i brevene.

Gjennomgangen avdekket ett forhold av konkret interesse for kommisjonen, se punkt 6.3.4.3.

4.2.8 Utenlandske arkiver og institusjoner

4.2.8.1 National Archives and Records Administration

National Archives and Records Administration (NARA) i Washington kan sammenlignes med det norske Riksarkivet. Her finnes arkiver etter de fleste føderale institusjoner i USA.

Kommisjonen var spesielt interessert i arkivene etter militære institusjoner, ettersom der er påstått at slike institusjoner skal ha støttet forskning i Norge. To av kommisjonens konsulenter, Svein Atle Skålevåg og Tore Tennøe, har på denne bakgrunn foretatt søk i slike arkiver.

NARA er organisert i arkivgrupper, såkalte Record Groups (RG), men har ikke gode arkivnøkler. Ofte mangler et mellomnivå i hierarkiet, eksempelvis slik at arkivnøkkelene går direkte fra chief of staff til korrespondanse. Etter råd fra arkivarer som er spesialister på Army og Navy gikk kommisjonens konsulenter gjennom en rekke arkivgrupper.

4.2.8.2 National Technical Information Services

National Technical Information Services (NTIS) er en informasjonsbase som ble opprettet for 50 år siden av U.S. Department of Commerce, Technology Administration. NTIS opplyser selv å være "the largest central resource for government-funded scientific, technical, engineering, and business related information available today."

Formålet med informasjonsbasen er å støtte opp om USAs økonomiske vekst, ved å sørge for tilgang til informasjon som stimulerer innovasjon og oppdagelser. Basen inneholder i dag over to millioner publikasjoner, som dekker mer enn 350 emneområder. Materialet stammer fra amerikanske føderale institusjoner, industri og universiteter som har kontrakter med amerikanske myndigheter og internasjonale FOU-institusjoner. Spesielt interessant i kommisjonens sammenheng er at NTIS har avtaler med den amerikanske marinen, hæren og flyvåpenet om offentliggjøring av materiale.

Mot et mindre vederlag er det mulig å få anledning til å gjøre online søk i basen. To av kommisjonens konsulenter, Svein Atle Skålevåg og Tore Tennøe, har foretatt en rekke slike søk. Formålet med disse søkene har særlig vært å undersøke om og i hvilken grad amerikanske militære institusjoner har ytet finansiell støtte til norsk forskning. En begrensning for kommisjonen er at den søkbare informasjonen ikke går lenger tilbake enn 1964. Kommisjonen har derfor henvendt seg direkte til NTIS og fått gjennomført manuelle søk for den tidligere perioden.

4.2.8.3 National Security Archive

National Security Archive (NSA) er en frittstående institusjon, som har tilhold ved George Washington University i Washington DC. Institusjonen tar spesielt ansvar for informasjon frigitt etter the Freedom of Information Act, den amerikanske offentlighetsloven. Av spesiell interesse for kommisjonen er at arkivet etter John Marks, forfatteren av «The search for the Manchurian Candidate», er samlet her. Dette arkivet inneholder alle tilgjengelige dokumenter fra CIAs program for adferdskontroll, MKULTRA. **5**

Storparten av arkivmaterialet etter MKULTRA ble destruert etter ordre fra CIA-direktør Helms i 1973. Det resterende materialet som finnes i National Security Archiver anonymisert av CIA. Imidlertid har Marks og hans medarbeidere kunnet identifisere en rekke aktører og andre detaljerte opplysninger ved hjelp av kryssreferanser og gjennomlysning av overstrykningene. Arkivene dokumenterer dessuten eksistensen og omfanget av MKULTRA.

Kommisjonens konsulent Tore Tennøe gikk gjennom dette arkivet. Arkivet fantes i 12 kasser og var godt organisert etter tema og institusjoner. Det ble søkt etter henvisninger til Norge og norske personer og institusjoner. Videre ble generelle mapper om LSD, Drugs, Office of Naval Research, nevrofysiologi og andre temaer gjennomgått. Det ble også søkt i litteraturlister i rapporter. Til slutt ble Marks' eget kartotek gjennomgått.

4.2.9 Litteratur

Som ledd i granskningen, har kommisjonen foretatt til dels utførlige studier av både norsk og utenlandsk litteratur, som kunne være egnet til å kaste lys over de ulike granskningsområdene. Kommisjonen nøyer seg på dette punkt med å vise til den løpende fremstillingen, samt litteraturfortegnelsen, inntatt som vedlegg 1. I en rekke tilfeller har kommisjonen også tatt direkte kontakt med forfatterne.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/2003/nou-2003-33/5.html?id=149037>

Go

AUG

SEP

OCT

◀

03

▶

2013

2014

2015

▼ About this capture

[1 capture](#)

3 Sep 2014

sykdommer; sykdomsutvikling; aktuell sykdom; opphold psykisk avdeling.

⁴ Njølstad, Olav og Wicken, Olav, *Kunnskap som våpen: Forsvarets Forskningsinstitutt 1946-1975*, Oslo 1997.

⁵ Se punkt 3.11.

Bla i dokumentet: [< 3 Medisinsk forskning...](#) | [5 LSD >](#) | [Dokumentets forside](#)